

ירון לונרון: לו הייתי פיראט, הוצאת כתר 2014, 341 עמ'

אֶלְכַסְנַנְדֵּר הַצֵּעִיר כִּכְשׁ אֶת הַדָּהּ / הוּא לְבָדוּ? / קִיטֵר
הִכָּה אֶת הַגָּאֵלִים / הָאֵם לֹא הָיָה לְפָחוֹת טֶבַח אֶתוֹ?
פְּרִידֵיךְ הַשָּׁנִי נִצַּח בְּמַלְחַמַת שִׁבְעַת הַשָּׁנִים. מִי
נִצַּח מִלְבָּדוּ? / בְּכָל דָּף נִצְחוּךְ. מִי בָשַׁל אֶת סַעֲדַת
הַמְּנַצְחִים? / כָּל עֶשֶׂר שָׁנִים אָרֶם גְּדוּלָה. מִי שָׁלַם אֶת
הַחֲשׁוּבָה?

בפתח ספר זיכרונותיו קבע ירון לונרון את המוטו: "השתנית, ועודני כשהייתי", הכתוב על מצבת המתמטיקאי השווייצרי ז'אק ברנולי. ביטוי זה הולם את החוויה המשתקפת מתיאור קורות המחבר בספרו: מאחוריו פרק חיים ארוך, עשיר בחיי אהבה ומשפחה, בעשייה מקצועית מגוונת הכוללת פעילות ענפה בירת התקשורת הישראלית וביצירה שהטביעה חותמה על חיי התרבות בישראל. הביוגרפיה של ירון לונרון ופעילותו המקצועית זימנו לו מפגשים אישיים עם דמויות מרכזיות שקבעו את דמותה של מדינת ישראל, ותדיר חזה במו עיניו במאורעות החשובים והמסעירים ביותר בחיי היישוב. עם זאת, כמעט תמיד היה בגודל 'ער', כלומר, צופה, מתבונן, מפנים, מדוח ומפרש. לונרון מעורב בנשאי הסיקור, הם נוגעים ללבו וליסודות חיו, אולם לעולם הנו צופה בהתרחשויות ושומר על מרחק שאינו צונן, אך גם אינו מביאו לכדי פעילות פוליטית או חברתית המכוונת לשינוי מהלך האירועים או לשינוי עולמו הפנימי.

לונרון מתאר את עמדתו כמתבונן על חיו שלו ב"סקרנות משועשעת", וסקרנות זו מאפיינת גם את יחסו אל רבים מן האירועים שלהם היה עד. דוגמה מובהקת לכך נמצאת באופן שבו תיאר את כיבוש ירושלים המזרחית במלחמת ששת הימים ואת נהירת ההמונים אל הכותל המערבי:

"נחילי אדם שעטו לעבר הכותל המערבי... גם אני כמהתי לעיר העתיקה, אבל לכמהיתי לא היה דבר עם רגש דתי, אלא לסקרנות... כלפי מה שער או נאטר עלינו לראותו, כלפי השכנים הערבים וכלפי האתרים ההיסטוריים... הסלידה אותי האקסטזה הרתית, עם התפילות והשופרות והמחולות ופתקי הבקשות שכבר הספיקו המבקרים לנערץ בסדקי הקיר ההרודיאני". האפשרות לראות את העיר העתיקה מעורדת בלונרון סקרנות וכמהיה ומנהגי ההמון ככותל מעורדים בו סלידה, אך בכל מקרה הוא נותר בעמדת הצופה שאינו לגמרי מעורב. ירון לונרון אינו מזלזל בכוחם של רעיונות, אמונות דתיות ומיתוסים קודמים להגיע תהליכים היסטוריים ולשנות את המציאות. במידת מה הוא אף מכה על חטא כי בתקופה שלאחר מלחמת ששת הימים זלזל בעוצמת המיתוס הדתי. ואכן בחלוף הזמן החל להתעניין באידאולוגיה הרתית היהודית ואף בזאת המוסלמית, מתוך הבנת השפעתן הקריטית על המציאות הישראלית הכלל עולמית. גם בהקשר זה הוא משקיף מהצה. הוא אינו סבור כי קיימת השקפה כלשהי המייצגת אמת

אחת שאין בלתי, ודומה כי עיקר עניינו בתורת הרעיונות טמון במודעותו לכוח ההרס הטמון בהן. עבודתו העיתונאית של ירון לונרון זימנה לו מפגשים עם אישים שנקלעו לצמתים היסטוריים קריטיים. הראינות שערך עמם גילו כי לא היו מודעים למקומם המיוחד בהיסטוריה וכך הגיע למסקנה כי איש כמעט אינו יכול להבין את חיו בהקשרם ההיסטורי, ובעיניו אף אין חשיבות לכך. דומה כי לדעתו של לונרון הדבר הקובע הוא גודלו של הפרט, שגשוגו והצלחתו. כאשר מוצעת לאדם מסגרת אידאולוגית כלשהי שבה ישובצו קורותיו, הרי לשיטת לונרון עליו לבחון בזהירות שמא מסגרת קוסמית-קוסמת זאת איננה אלא מזבח אכזרי שעליו יעקדו חיו. אכן, ככל שלונרון סולד מדתות, אידאולוגיות ומיתוסים, הוא מחבב ומוקיר בני אדם באשר הם. סקרנותו המתמדת מופנית אל בני שיחו, והתעניינותו בזולת אותנטית ורגישה. אין ספק כי בנקודה זו טמון חלק מסוד קסמו האישי והצלחתו המקצועית.

במהלך הספר מעיר לונרון כי קריאת זיכרונותיו חושפת כי "סוגיית הלאומיות חיקותיה לשפה ולטריטוריה" מעסיקות אותו בפועל הרבה יותר מכפי שסבר מלכתחילה, וכי בדעיבר גילה כי רבים ממעשיו החדרכו מן הרצון "להבין את פשרו והותי הלאומית". לונרון מוכיח את עצמו על כי מעשי-בידור אלה נעשו בדרך חובבנית ואינטואיטיבית ללא מחקר של ממש. אולם דומה כי כחם של הבידורים, אם לשפוט על פי דרך הופעתם בספר, היא דווקא באותה דרך "לקטנית" ולעתים בלתי מודעת או מכוונת מלכתחילה.

לונרון מייטיב לתאר בפירוט, בחוכמה וברגישות את קורות הוריו ומשפחותיהם. אחד הקטעים המרגשים מתאר יום בחייה של מתי, אם המחבר בשנתה העשרים היתה גרשה, אם לבת פעוטה, ענייה מרודה ובורדה. היא לא יכלה לכלכל את בתה, ולכן הפקידה אותה בקיבוץ והועסקה לפרנסתה כטבחית בביתו היידישלאמי של ארתור רופין, מחשובי המנהיגים הציונים במחצית הראשונה של המאה העשרים (ומי שעמד בראש מחלקת ההתיישבות של ההנהלה הציונית וכיהן כפרופסור לסוציולוגיה באוניברסיטה העברית). באחת השבתות, לאחר עוד יום של עבודה מפרכת בשירות בעלי הבית ואורחיהם רמי המעלה, העלתה את מחשבותיה על הכתב:

"שבת עוד מעט חולפת. לפי מספר האורחים שביקרו היום את הבית אני מסיקה כי מזג האוויר מקסים, אבל אני טרם ראיתי את השמים, כי ארבע עשרה שעות ביליתי במטבח שאף קרן שמש לא חדרת אליי... הטבע לא מתעסק בחלוקה צודקת. הוא מעניק מאורד בצורה שווה לכולם, אך סרדי העולם, כנראה, לא ביותר שומרים על הצדק. לא רק לחם קלוקל ועבודה מפרכת, אלא גם גישוש באפלה הוא מנת חלקם של אנשי השכבה העובדת" (עמ' 40).

פסקה זאת, וכמוה פסקאות וסיפורים רבים לאורך הספר ממחישים כי השמן בגלגלי המהפכה הציונית הישראלית לא היה אלא חלבם ודמם

של מחולליה. לא היו אלה המנהיגים הידועים והמצביאים המהוללים, כי אם אותם יחידים רבים מספור אשר צעדו בעקבותיהם, בין אם באופן מתוכנן ומודע ובין אם נסחפו בגלי התהפוכות ההיסטוריות. לונרון מתאר את הוריו ובני דורם כ"פליטי חרב, מהגרים, סחופים, ניצולים", וקובע כי המקרה שיחק תפקיד מכריע בהישרדותם ובחייהם. מי שתכנן, פעל וניסה להגשים את חזונו - נטרף; "הניצולים הם דווקא אלה שסטו ותעתעו בגודל". נראה כי גם השקפה זאת גורמת לו לכפור באידיאות הגדולות ולהתרחק מן החיים בצל מטרה או רעיון שיש לממש. השקפה זאת גורמת לו להעמיק בתיאור הכאבים, האסונות, והטרגדיות האישיות שבצלן חיו גיבורי ספרו וגיבורותיו.

לונרון מעיד כי הדבר היחיד שממנו חששה רעייתו נירה היה תשוקתו, "התשוקה להיות במקום אחר, תמיד במקום אחר". הוא מודה כי אותה דחייה מן הקיים והשגור והמשיכה אל הנעלם נוכחת תדיר בעולמו ומעצימה את תחושתו כי חיו אינם אלא "בריחה בהולה אל העתיד", שכן העבר מטושטש וההווה נעדר. עם זאת אוסף הסיפורים המובא בספר מצייר דיוקנו של

אדם הנטוע בכל נימי נפשו בתרבות הישראלית, במידת מה אף בהווה היהודית, ובראש ובראשונה בשפה העברית. בכותבו על חיו לונרון חש מחויב לחזור ולספר את קורות אבות אבותיו: "איך אוכל לדלג על מה שמונח בתשתית הכרתי, ביסודות הוהתי?" ובחס לזהותו העצמית הוא כותב: "זו מעטפת והויות המכילה הן עבריות והן יהודיות, אבל מעמד הבכורה מסור לזהותי העברית". לונרון מתאר את ראשית עבודתו ברשות השידור ומציין כי השדרים הוותיקים "הונעו על ידי תחושת אחריות ציבורית ואף... ראו עצמם מופקדים על טיפוחן של הלאומיות העברית וההשכלה הכללית". הוא מודה כי תכונות אלה דבקו בו במידת מה ומצויות בו עד עצם ימינו אלה.

הפילוסוף היווני פיתגורס סבר כי בני האדם נחלקים לשלושה מינים, והמשילם למשתתפים במשחקים האולימפיים: יש הנוטלים חלק פעיל בתחרויות, אחרים סחורים ומפיקים רווח כספי מן ההתכנסות, ואחרים יושבים ביציע הקהל ומשקיפים מן הצד על המתרחש בוידה. לונרון מודה כי ככל שקוסמת לו עמדת "ההוגה ואינו עושה", הרי רעיונותיו, סקרנותו, תחושת הבית שהוא חש בארצו המחויבות למקום שבו נולד וגדל - כל אלה אינם מאפשרים לו "לערוק" אל עמדה זאת. אשרינו כי הוא שב וחרח אל מקומו המרכזי, החשוב והחדר פעמי במרחב הציבורי הישראלי.

גתית הולצמן

* ברטולד ברכט, 'שאלות של פועל שקורא', תרגם מגרמנית: בנימין הרשב

